

FUAD OHRANOVIĆ
(Sarajevo)

SIGURNOSNA SITUACIJA U HERCEGOVAČKOM SANDŽAKU TOKOM PRVE POLOVINE XVII STOLJEĆA

Sažetak

Rad daje pregled sigurnosne situacije u Hercegovačkom sandžaku tokom prve polovine XVII stoljeća, te vanjskih i unutrašnjih faktora koji su utjecali na istu. U radu su dati podaci o tadašnjim prilikama u Bosni, vojnim i poluvojnim formacijama koje su imale zadatak čuvanja unutrašnje sigurnosti, te opadanju discipline u vojsci i među osmanskim činovnicima. Posvećena je pažnja hajdučkim i uskočkim napadima koji su se dešavali na prostoru Hercegovine i šire, te opasnostima koje su vrebale na bosanskim putevima. U radu se govori i o tenzijama u diplomatskim odnosima sa Dubrovčanima zbog pomaganja uskocima, te reakcijama na uskočke upade. Obzirom na intenzivne diplomatske i privredne odnose između Dubrovačke republike i Bosanskog ejaleta dati su podaci o incidentima koji su se događali u Hercegovačkom sandžaku, te nekim krivičnim djelima čiji su akteri bili žitelji ove dvije zemlje. Na kraju, pažnja je posvećena i funkcionisanju obavještajnih službi u tom periodu, te informacijama koje su bile predmet njihovog zanimanja.

Ključne riječi: Hercegovački sandžak, Bosanski ejalet, XVII stoljeće, sigurnosna situacija, hajdučija, Dubrovačka republika, senjski uskoci, obavještajne službe, zavjere.

BOSANSKI EJALET U PRVOJ POLOVINI XVII STOLJEĆA

Kraj XVI stoljeća simbolični je završetak klasičnog perioda u historiji Osmanskog carstva. Procesi opadanja moći centralne vlasti koji su započeli u drugoj polovini XVI, nastavljeni su u XVII stoljeću. Osmansko carstvo je u XVII stoljeće ušlo opterećeno, kako vanjskim, tako i unutrašnjim

poteškoćama, koje su prijetile očuvanju njegove stabilnosti. Od 1593. do 1606. godine, trajao je *Dugi rat*, osmansko-habsburški sukob koji je završen Žitvanskim mirovnim sporazumom 11. novembra 1606. godine. Taj sporazum omogućio je gotovo pola stoljeća relativnog mira na evropskim granicama Osmanskog carstva. Do početka Kandijskog rata (1645.-1669.), Osmansko carstvo okrenulo se smirivanju unutrašnjih pobuna i ratovima sa Perzijom, dok je u Evropi trajao *Tridesetogodišnji rat* (1618.-1648.).

Ekonomska kriza koja je počela krajem XVI stoljeća, dovela je do pobuna i nemira širom Osmanskog carstva. Posebno je to bilo vidljivo u Anadoliji.¹ Porta je u smirivanju pobuna koristila silu, ali i diplomatiju. U zamjenu za unutrašnji mir, mnoge kolovođe pobuna smirivane su imenovanjima na važne pozicije. Godine 1603. na mjesto bosanskog beglerbega postavljen je Dželali Hasan-paša, pobunjenik iz Anadolije, koji je raspolagao vojskom od oko 10 000 ljudi.² Takva praksa nastavljena je i kasnije, pa je 1628. veliki vezir Husrev-paša za bosanskog beglerbega postavio Abaza Mehmed-pašu, vođu pobune u Erzurumu.³

Bez obzira na unutrašnje probleme i slabljenje krajem XVI stoljeća, Osmansko carstvo je svoj najveći teritorijalni opseg imalo upravo u zadnjoj deceniji tog stoljeća. Teritorija države tada je iznosila 2,5 miliona km², što je odgovaralo približno četvrtini ukupne površine Evrope. Na tom je prostoru živjelo oko 30-35 miliona ljudi. Zajedno sa vazalnim državama, Osmansko carstvo moglo je tada imati površinu od gotovo 3,5 miliona km². Godine 1606. nakon gubitka dijelova teritorije u Azerbejdžanu, Kavkazu i Ugarskoj, neposredno državno područje obuhvatalo je 2,2 miliona km², te je bilo približno jednako onom iz vremena sultana Sulejmana Zakonodavca (1520.-1566.).⁴

Političke prilike u Osmanskom carstvu početkom XVII stoljeća- zastoj u osvajanjima, unutrašnji nemiri, te finansijski problemi, slabili su autoritet centralne vlasti naspram lokalnih moćnika. To je itekako utjecalo na teže provođenje Portinih naređenja na terenu.⁵ Samovolja među pojedinim osmanskim činovnicima u nekim krajevima Bosanskog ejaleta toliko je uzela maha početkom XVII stoljeća, da nisu slušali sultanove

¹ Rober Mantran, *Istorija Osmanskog carstva*, Beograd, 2002, 279.

² Joseph von Hammer, *Historija Turskog/Osmanskog carstva*, II tom, Zagreb, 1979, 154.

³ Mehmed Halifa Bošnjak, *Ljetopis (1650.-1665.)*, Sarajevo, 2002, 24.

⁴ Josef Matuz, *Osmansko carstvo*, Zagreb, 1985, 104. (dalje: J. Matuz, *Osmansko carstvo*).

⁵ Vuk Vinaver, "Bosna i Dubrovnik (1595.- 1645.)", *Godišnjak Društva istoričara BiH XIII*, Sarajevo, 1962. 200. (dalje: V. Vinaver, "Bosna i Dubrovnik...").

naredbe osim ako su bile u njihovom interesu.⁶ Pri tome nisu prezali ni od ugnjetavanja domaćeg stanovništva. Godine 1604. narod u Novom Pazaru se žalio na nasilničko ponašanje bivšeg kadije Šehovića (Šejh-zade), koji je uzimao novac i hranu od raje.⁷ Nasilja nisu bili pošteđeni ni strani putnici i trgovci. Pojedini osmanski podanici i službenici zaustavljali su Dubrovčane, te im tražili novac za slobodan prolaz. Godine 1616. izvjesni Hasan-aga iz Gabele tražio je 10 perpera od dubrovačkog poslanika kao uslov da mu dozvoli prolaz.⁸ Godine 1638. kajmekam Novog Pazara Ahmed, zadržao je dubrovačku robu koja je išla u Dubrovnik. U Novom Pazaru uhapsio je dubrovačke trgovce, te tražio od svakog tovara po šest akči i još neke usluge za sebe. Prijetio im je da ih neće pustiti dok mu te usluge ne učine. U avgustu 1638. godine Porta je naredila da se trgovci puste.⁹

Najviši vojno-politički i upravni organ u svakoj osmanskoj pokrajini, pa i u Bosanskom ejaletu, bio je beglerbeg (*tur.*: beg nad begovima, zapovjednik nad zapovjednicima). Beglerbega je postavljao carski Divan na prijedlog velikog vezira.¹⁰ Tokom prve polovine XVII stoljeća, bosanski beglerbegovi često su mijenjani. Tako je početkom 1599. godine, dubrovački poslanik pozdravljao Ahmed-pašu Dugalića, a naredne- 1600. godine, njegovog nasljednika. Godine 1612. dubrovački poslanik pozdravio je novog valiju Karakaš Mehmed-pašu, a već u proljeće 1613. drugo poslanstvo išlo je njegovom nasljedniku Skender-paši. Krajem 1622. godine, dubrovački poslanik je nosio darove novom valiji, a u junu 1623. njegovom nasljedniku. Bosanske valije mijenjane su i u februaru 1624. kao i u martu 1625. godine.¹¹

Mir sa evropskim zemljama koji je trajao gotovo cijelu prvu polovinu XVII stoljeća, te slabljenje centralne vlasti, znatno su utjecali na opadanje vojne discipline. Pojedini pripadnici janičarskog odžaka u Bosni čak su učestvovali u pljačkama domaćeg stanovništva. Godine 1604. naređeno je kadijama Prijepolja i Nevesinja da na sud pozovu

⁶ Gligor Stanojević, *Jugoslovenske zemlje u mletačko-turskim ratovima XVI- XVIII vijeka*, Beograd, 1970, 169. (dalje: G. Stanojević, *Jugoslovenske zemlje...*).

⁷ Sarajevo, Gazi Husrev-begova biblioteka (dalje: GHB), Turski dokumenti (prevod Abdulah Polimac), knjiga 19, Muhimme defter, 124/ III, 814/I, 1013./1604, 156.

⁸ Dubrovnik, Državni arhiv (dalje: DAD), Acta Turcarum, 4213 ab.

⁹ Dušanka Bojanić, *Sultanska akta izdata na zahtev Dubrovačke Republike od 1627. do 1647. godine*, Mešovita građa knjiga 10, Istorijski institut Beograd, 1982, 102. (dalje: D. Bojanić, *Sultanska akta...*).

¹⁰ Hazim Šabanović, "Bosanski Divan- organizacija i uređenje centralne zemaljske uprave u Bosni pod turskom vlašću do kraja XVII stoljeća", *Prilozi za orijentalnu filologiju* 18-19, Orijentalni institut u Sarajevu (OIS), Sarajevo, 1973, 12-13.

¹¹ V. Vinaver, "Bosna i Dubrovnik...", 202.

janičare Redžepa i Osmana, koji su opljačkali neke osmanske podanike u spomenutim kadilucima.¹² Bilo je i slučajeva da su se hajduci lažno predstavljali kao janičari. Godine 1608. janičarski aga je prijavio da se izvjesni hajduk Muharem predstavlja kao janičar, te da čini razna nasilja nad rajom u mostarskom kadiluku.¹³

Tokom prve polovine XVII stoljeća, disciplina vojske u nekim krajevima Bosanskog ejaleta bila je na niskom nivou. Iz jednog fermana upućenog bosanskom beglerbegu 1604. godine, saznajemo da mnogi dizdari tvrđava nisu bili savjesni u obavljanju svojih dužnosti. U skladištima su nestajali barut i hrana, a vojnici nisu bili na svojim pozicijama u tvrđavama.¹⁴ Godine 1609. upućen je ferman hercegovačkom sandžakbegu da vrati vojnike tvrđave Novi, koji nisu na svojim mjestima u tvrđavi, nego po čiflucima “gdje koji hoće”.¹⁵ Fermanom izdatim 21. jula 1643. godine, naređeno je bosanskom beglerbegu Husein-paši da ispita koji su vojnici tvrđave Gradiška bespravno naplaćivali filuriju od raje iz Kobasha.¹⁶ Godine 1649. Porta je naredila bosanskom beglerbegu i kadijama Bosanskog ejaleta da privedu novske vojnike, koji su na putevima prema Dubrovniku napadali i pljačkali trgovce.¹⁷

Da bi spriječile hajdučiju i osigurale puteve, osmanske vlasti su organizovale odrede koji su imali zadatak očuvanja sigurnosti: martolose, derbendžije, kurudžije, ćupridžije, kajikčije, pandure. Potreba za dobro organizovanim jedinicama za borbu protiv hajduka bila je od velike važnosti, jer su hajdučke skupine znale okupiti znatan broj razbojnika. Sredinom XVII stoljeća neki hajdučki odredi su brojali i po više stotina ljudi.¹⁸

Martolosima je povjeravano čuvanje naselja, rudnika i drugih dobara, carskih hasova, prometnih puteva, te prikupljanje džizije i harača. Ovaj vojni rod imao je važnu ulogu u borbi protiv hajdučije i odmetništva.¹⁹ Derbendžije su bile odgovorne za sigurnost na putevima. Tom službom su bile pokrivena sve osmanske pokrajine u Evropi, a naročito planinski prevoji. Derbendžije su čuvale putne komunikacije i planinske prevoje u blizini svojih sela.²⁰ Derbendžijska sela bila su stacionirana i na putevima

¹² GHB, Turski dokumenti, knjiga 19, Muhimme defter, 124/ III, 793/I, 1013./1604, 141.

¹³ Ibidem, 124/ III, 787/II, 1017./1608, 137.

¹⁴ Ibidem, 124/ III, 818/I, 1013./1604, 147.

¹⁵ Ibidem, 124/ III, 820/I, 1018./1609, 159.

¹⁶ Ibidem, 124/ I, 651/I, 1053./1643, 19.

¹⁷ DAD, Acta et Diplomata, 7/2.1., sv. 22, br. 1048 (K, 494 a).

¹⁸ Nedim Filipović, “Bosanski pašaluk”, u: *Historija naroda Jugoslavije II*, Zagreb, 1959, 593.

¹⁹ Milan Vasić, *Martolosi u jugoslovenskim zemljama pod turskom vladavinom*, Akademija nauka i umjetnosti BiH, Sarajevo, 1967, 113. (dalje: M. Vasić, *Martolosi...*).

²⁰ Ibidem, 95.

značajnim za trgovinu između Bosanskog ejaleta i jadranskih luka, na prostoru između Novog Pazara i Sarajeva.²¹ Derbendžije su bile dužne da nadoknade materijalnu štetu koja je bila učinjena putnicima u njihovoj zoni odgovornosti. Stavljeno im je u obavezu i da oslobode puteve od opasnosti od divljih životinja: vukova, medvjeda itd.²² Za razliku od derbendžija koji su čuvali puteve i prevoje u blizini svojih sela, martolosi su se brinuli o čuvanju kompletnih putnih komunikacija, kao što je bio slučaj u Zvorničkom sandžaku. Martolosi su po potrebi služili i kao oružana pratnja. Godine 1634. dubrovački poslanik Sorkočević u Prokuplju je uzeo 25 martolosa za pratnju jer je put bio nesiguran.²³

Pored martolosa i derbendžija, o sigurnosti su se brinule i kurdžije (čuvali šume i planine od razbojnika), ćupridžije (čuvali mostove na rijekama preko kojih su prolazili važniji putevi), kajikčije (vodili brigu o riječnim brodovima i preko njih prevozili vojsku i putnike). Panduri su obavljali policijsku dužnost, a u vrijeme rata učestvovali su u vojnim pohodima.²⁴

Osnivanjem kapetanija u graničnim dijelovima Bosanskog ejaleta tokom XVI i XVII stoljeća, briga o sigurnosti prešla je u ingerencije kapetana. Kapetan i njegovi vojnici imali su obavezu čuvanja utvrđenja na granici, te čuvanja puteva i opasnih prolaza kojim su se kretali trgovci i ostali putnici. Kapetani su nadzirali uvoz i izvoz preko granice, te vodili borbu protiv krijumčarenja.²⁵ O općoj sigurnosti brinuli su se i janičari čiji su odredi bili stacionirani u mjestima na važnijim putevima.²⁶

Temeljito organiziranje struktura koje su vodile računa o sigurnosti u zemlji, pokazuje da je Osmanska država posvećivala pažnju očuvanju unutrašnje sigurnosti, ali i vodila računa o interesima lokalnog stanovništva. S tim u vezi, interesantan je jedan dokument iz 1618. godine, koji je sa Porte upućen kadijama Novog Pazara, Prijepolja i Starog Vlaha. Kršćani tih krajeva okupljali su se na Petrovdan u selu "Dubštica" u nahiji Sjenica. Neki od njih dolazili su naoružani, pa su nakon opijanja vinom izazivali nered. Lokalne osmanske vlasti su zbog toga potpuno zabranile ovo okupljanje. U dokumentu koji je spomenutim kadijama

²¹ Alma Bejdić, "Derbendžijska organizacija u Bosanskom sandžaku početkom XVII vijeka", *Prilozi* 24, Institut za istoriju u Sarajevu (IIS), Sarajevo, 1988, 66.

²² Ibidem, 68.

²³ M. Vasić, *Martolosi...*, 119.

²⁴ Ibidem, 96.

²⁵ Hamdija Kreševljaković, *Kapetanije u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 1980, 50.

²⁶ Vladislav Skarić, "Podaci za historiju Hercegovine od 1566. do sredine 17. vijeka", u *Izabrana djela III*, Sarajevo, 1985, 207. (dalje: V. Skarić, "Podaci za historiju Hercegovine...").

stigao sa Porte, zabrana petrovdanskog okupljanja za sve kršćane nazvana je nepravdom koju treba ispraviti. Od kadija je traženo da zabrane samo onima koji prave nered i opijaju se, te da ih se upozori da to više ne čine.²⁷

HAJDUČIJA I UPADI SENJSKIH USKOKA

Ratno stanje i nestabilnost, uz pad vojne discipline, jako su utjecali na porast hajdučije na razmeđu XVI i XVII stoljeća. Tokom osmansko-habsburškog rata 1593-1606. bilo je opasno putovati po evropskom dijelu Osmanskog carstva. Dubrovački poslanici koji su krajem XVI stoljeća dolazili u Sarajevo, strahovali su od hajdučkih akcija po bosanskim putevima. Čak su i pojedini osmanski vojni odredi kod Gacka i Foče susretali i pljačkali dubrovačke karavane.²⁸ Godine 1604. neki razbojnik Hasan opljačkao je kadijsku blagajnu Novog Pazara, te napao kadiju koji se jedva spasio.²⁹ Tokom 1604. godine, hajduci Dobrivoje, Janko i Milija sa družinom, pljačkali su po putevima, te upadali i pljačkali kuće stanovnika pljevaljskog kadiluka.³⁰ Godine 1605. hajduk Vule iz sela Gornje u nahiji Drobunjaci, sa svojim hajdučkom skupinom, ubio je jednog stanovnika kasabe Tašlidža (Pljevlja) na putu. Na sudu je utvrđeno da on i njegovi hajduci presreću putnike i trgovce, te ih pljačkaju i ubijaju.³¹ Godine 1607. cernički kadija Ibrahim javljao je Porti da su neki Muhamed Karabaš i Hasan, sa svojim hajducima upali na teritoriju Dubrovačke republike i opljačkali Cavtat. Tom prilikom zarobili su 44 osobe.³²

Bez obzira na volju vlasti da se uhvati u koštac sa hajdučijom, razbojništva i nasilja na putevima događala su se tokom cijele prve polovine XVII stoljeća. U vrijeme bosanskog beglerbega Murteza-paše (1623./24.godine), ubijen je razbojnik Kapunedži-zade, koji je u Hercegovačkom sandžaku pljačkao i ubijao trgovce i putnike.³³ I pored značajnih aktivnosti da se sigurnosna situacija popravi, putevi su bili opasni i nesigurni. Iz jednog hudžeta kladanjskog kadije Abdurahmana, izdatog u ljeto 1634. godine, saznajemo da su janičara Aliju iz Sarajeva, neki ljudi pretukli i ranili na putu prema Olovu.³⁴

²⁷ GHB, Turski dokumenti, knjiga 19, Muhimme defter, 124/ III, 725/I, 1027./1618, 82.

²⁸ Vuk Vinaver, *Jedna dubrovačka trgovačka likvidacija u Budimu*, Beograd, 1953, 89.

²⁹ GHB, Turski dokumenti, knjiga 19, Muhimme defter, 124/ III, 769/II, 1012./1604, 120.

³⁰ Ibidem, 124/ III, 798/I, 1013./1604, 145.

³¹ Ibidem, 124/ III, 788/I, 1014./1605, 138.

³² Mostar, Arhiv Hercegovačko-neretvanskog kantona, (dalje: Arhiv HNK), Acta Turcarum, OZ-DK 12/590.

³³ Salih Sidki Hadžihuseinović-Muvekkīt, *Povijest Bosne I*, El-Kalem, Sarajevo, 1999, 269. (dalje: Muvekkīt, *Povijest Bosne I*).

³⁴ GHB, A-17/ TO.

Putnici i trgovci koji su putovali sa svojom robom tokom prve polovine XVII stoljeća, u strahu od hajdučkih napada bili su u punoj ratnoj opremi. Svećenik Bartolomej Kašić, koji je sa dubrovačkim trgovcima putovao kroz Bosnu krajem 1612. godine, zapisao je da je nosio oružje. Po njegovom svjedočenju, svi putnici iz grupe bili su naoružani puškama i jataganima, a sa njima je išao jedan ugledni janičar iz Gacka kao garancija sigurnog putovanja.³⁵

Naoružanje koje su putnici nosili nije sprječavalo sukobe na putevima. Hajdučke skupine su imale adut brojnosti svojih članova, a i napadale su iz zasjede. Godine 1603. hajduci su napali dubrovačke poslanike kod Novog Pazara, dok je dragoman Matija Pavlović iste godine iz Prokuplja javljao dubrovačkom Senatu da su putevi puni razbojnika.³⁶ Dubrovački trgovac Nikola poslao je izvještaj bosanskom beglerbegu o napadu na izvjesnog kramara Marka. Njega su 1613. godine kod Sjenice napali i opljačkali hajduci iz Bilaca.³⁷ Krajem 1614. godine, na putu između Prijepolja i Pljevalja, ubijen je dubrovački kurir Radonja koji se vraćao iz Carigrada. Opasnost od hajduka bila je posebno velika u okolini Sjenice. Putnici su morali sjahati s konja i u rukama držati oružje.³⁸ Godine 1616. ljubinjki kadija Abduldželim obavijestio je dubrovačku vladu da su hajduci napali neke trgovce na putu, te im oteli robu.³⁹ Godine 1617. dubrovački trgovci opljačkani su u hanu u Cernici, koja je bila poznata karavanska stanica.⁴⁰

Godine 1626. hajduka je bilo na planini Zvijezdi, koja se nalazi između Prijepolja i Pljevalja, te na Kopaoniku. Hercegovački sandžakbeg je 1635. godine javio Dubrovčanima, da na putu preko Tolnice oko 300 albanskih hajduka čeka u zasjedi.⁴¹ Godine 1637. hercegovački sandžakbeg je obećao Dubrovčanima da će im dati dovoljno vojnika da ih prate preko Rogozne.⁴² U avgustu 1637. godine, upućen je ferman

³⁵ Fran Milobar; "Dva savremena izvještaja o Bosni iz prve polovine XVII stoljeća", *Glasnik Zemaljskog muzeja BiH XVI*, Sarajevo, 1904, 257. (dalje: F. Milobar, "Dva savremena izvještaja...").

³⁶ Lujo Vojnović, *Dubrovnik i Osmansko carstvo*, Srpska kraljevska akademija, Beograd, 1898, 163. (dalje: L. Vojnović, *Dubrovnik i Osmansko carstvo*).

³⁷ Bogumil Hrabak, "Organizatori karavanskog prometa iz južne Hercegovine u XVI i XVII veku", *Tribunia* 8, Zavičajni muzej u Trebinju, Trebinje, 1984, 20.

³⁸ Bogumil Hrabak, "Haramije, odmetnici i ustanici u staroraškim oblastima 1450.-1700. godine", *Novopazarski zbornik* 3 (separat), Novi Pazar, 1979, 6. (dalje: B. Hrabak, "Haramije, odmetnici i ustanici...").

³⁹ DAD, Acta Turcarum, 1232.

⁴⁰ DAD, Acta Turcarum, 1306.

⁴¹ B. Hrabak, "Haramije, odmetnici i ustanici...", 6.

⁴² Sergije Dimitrijević, *Dubrovački karavani u južnoj Srbiji u XVII veku*, Beograd, 1958, 88. (dalje: S. Dimitrijević, *Dubrovački karavani...*).

hercegovačkom sandžakbegu Nuh-paši sa naredbom da se uhapsu razbojnici Resul, Maksud i Sulejman iz ljubinjanskog kadiluka. Oni su zajedno sa razbojnicima iz Novog, napadali i pljačkali stanovnike po selima ljubinjanskog i cerničkog kadiluka. Presreli su i dubrovačke poklisare koji su nosili danak, te im opljačkali novac.⁴³

Godine 1638. došlo je do nemira na prelazu preko planine Rogozne, kuda je išao put prema Skoplju. Na tom dijelu puta hajduci su pljačkali trgovačke karavane.⁴⁴ Iste godine, dubrovački poslanici su javljali da su na putu između Pljevalja i Novog Pazara vidjeli hajdučku skupinu od 30 ljudi.⁴⁵ Zbog loše sigurnosne situacije, bosanski beglerbeg Mehmed-paša Vučo (1637.-1639.) je u decembru 1638. godine, dodijelio pratnju dubrovačkim poslanicima koji su nosili danak u Carigrad.⁴⁶

Pored hajduka, početkom XVII stoljeća veliki sigurnosni problem u Hercegovačkom sandžaku bili su senjski uskoci, koji su svojim čestim upadima i pljačkaškim pohodima zagorčavali život u graničnom području. Uskoci su bili strah i trepet ne samo Osmanlijama nego i Mlečanima i Dubrovčanima.⁴⁷ U ovom periodu uskoci su uz pomoć dijela hercegovačkih Vlaha dolazili i do Mostara. Napadi su bili dobro planirani, tako da nije bilo dužeg zadržavanja na teritoriji Bosanskog ejaleta.⁴⁸

Pitanje senjskih uskoka jako je utjecalo na diplomatske odnose između Bosne i Dubrovnika. Osmanlije su zahtijevale od dubrovačkih vlasti da ne dopuste senjskim uskocima da preko teritorije Dubrovnika napadaju područje Hercegovačkog sandžaka. Dubrovačka diplomatija pokušavala je dokazati da Dubrovnik nema ništa sa uskocima, te da i sami trpe štetu od njihove pljačke. Dubrovčani su se uspješno pravdali na Porti odakle bi redovno dobivali fermane da nisu krivi, ali kod lokalnih vlasti u Bosni ta opravdanja nisu imala puno efekta zbog pouzdanih informacija da pojedini dubrovački podanici pomažu uskocima.⁴⁹ Jedan takav slučaj desio se 1603. godine, kada su senjski uskoci upali u Hercegovinu sa teritorije Dubrovnika. U Gabeli i Mostaru prenosile su se vijesti kako Dubrovčani pljačkaju skupa sa Senjanima.⁵⁰

⁴³ D. Bojanić, *Sultanska akta...*, 96.

⁴⁴ Muvekkit, *Povijest Bosne I*, 302.

⁴⁵ S. Dimitrijević, *Dubrovački karavani...*, 68.

⁴⁶ DAD, Acta Turcarum, 245 ab.

⁴⁷ Lujo Vojnović, *Istorija Dubrovačke republike*, Beograd, 2005, 210. (dalje: L. Vojnović, *Istorija Dubrovačke republike*).

⁴⁸ Bogumil Hrabak, "Napadi senjskih uskoka na Zažablje, Popovo i Trebinje (1535.-1617.)", *Tribunia 7*, Zavičajni muzej u Trebinju, Trebinje, 1983, 102. (dalje: B. Hrabak, "Napadi senjskih uskoka...").

⁴⁹ V. Vinaver, "Bosna i Dubrovnik...", 204.

⁵⁰ B. Hrabak, "Napadi senjskih uskoka...", 113.

Dubrovačka pasivnost prema uskocima izazivala je reakcije stanovnika Neretve, Mostara, Blagaja, Ljubuškog itd. Dubrovčani su optuživani za saradnju i pomaganje uskocima.⁵¹ Osvetnički upadi na dubrovačku teritoriju iz pograničnih dijelova Bosne nisu bili rijetkost. Zbog upada izvjesnog Mustafe iz Novog na dubrovačku teritoriju 1607. godine, sultan je naredio hercegovačkom sandžakbegu, novskom kadiji, kapetanu i zapovjednicima da istraže slučaj i uhapsu razbojнике. Sultan je naredio da svako ko želi isploviti čamcem mora imati jamca koji će garantovati da neće napadati dubrovačko područje. Ako se napad desi, onda će štetu namiriti jamac.⁵²

Zbog efikasnije odbrane od uskočkih napada, osmanske vlasti u Neretvi su tokom 1604. godine planirale izgradnju tvrđave na dubrovačkoj teritoriji u mjestu Bistrina. Ta tvrđava je zamišljena kao brana Zažablju i Popovu iz pravca dubrovačkog sela Osobljave. Dubrovčani su se usprotivili tom planu, jer je zadirao u teritorijalni integritet Republike, a i značio je gubljenje neutralnosti Dubrovnika u ratu između Osmanlija i senjskih uskoka.⁵³ Krajem januara 1606. godine, upućen je ferman sultana Ahmeda I (1603.-1617.) bosanskom beglerbegu Hadim Husrevpaši (1605.-1606.), hercegovačkom sandžakbegu i kadijama Bosanskog ejaleta, u kojem im naređuje da niko ne uznemirava Dubrovčane zbog upada senjskih uskoka u osmansko područje, te da se ne smije vršiti *tefti*š (istraga, izviđanje) na teritoriji Dubrovnika.⁵⁴ I dubrovačke vlasti su pokušavale spriječiti pomaganje uskocima od strane dubrovačkih podanika, pa su 1609. godine donijele zakon da se pljačkanje na tuđoj teritoriji kažnjava smrću i zapljenom imovine.⁵⁵

Bez obzira na sultanove fermene i dubrovačka pravdanja, pojedinci iz Hercegovačkog sandžaka smatrali su Dubrovčane krivim za uskočke provale. Krajem 1600. ili početkom 1601. godine, Derviš-čauš iz okoline Stoca, upao je u dubrovačko primorje, te pljačkao dubrovačka sela tvrdeći da saraduju sa uskocima. Dato mu je sto dukata da napusti dubrovačko područje. Isti napad ponovio je tri godine kasnije.⁵⁶ Derviš-čauš nije

⁵¹ Vesna Miović, *Dubrovačka republika u spisima osmanskih sultana*, Dubrovnik, 2005, 115.

⁵² DAD, Acta et Diplomata, 7/2.1., sv. 12, br. 586 (A 8, 74).

⁵³ Bogumil Hrabak, "Turska stražarska flotila u Neretvi (1490-1700)", *Hercegovina* 4, Mostar, 1984, 99.

⁵⁴ DAD, Acta et Diplomata, 7/2.1., sv. 12, br. 566 (A 3, 30); Gliša Elezović, *Turksko-srpski spomenici dubrovačkog arhiva*, Beograd, 1932, 16.

⁵⁵ Vuk Vinaver, "Dubrovačka nova ekonomska politika početkom XVII veka", *Anali Histojskog instituta JAZU u Dubrovniku* 4-5, Dubrovnik, 1955./56, 445. (dalje: V. Vinaver, "Dubrovačka nova ekonomska politika...").

⁵⁶ B. Hrabak, "Napadi senjskih uskoka...", 113.

prezao ni od napada na osmanske podanike. Godine 1605. sa svojim razbojnicima napao je nekog zaima i oteo mu 2000 dukata.⁵⁷ Godine 1603. u dubrovačko područje su provalili odredi iz Novog i zarobili plemića Frana Pucića, te oteli robu trgovcima.⁵⁸

Godine 1603. uskoci su upali u selo Miriloviće u gabelskom kadiluku. Tom prilikom oteli su 500 ovaca koje su bile vlasništvo Miloša, sina Radosava i Vukodraga, sina Markova. Oštećeni osmanski podanici molili su hercegovačkog sandžakbega Memi-bega da traži od Dubrovčana vraćanje ukradene stoke.⁵⁹ Tokom 1604. godine, uskoci su upali u Ljubinj, zapalili jednu džamiju, te porobili i opljačkali stanovništvo. Nakon toga su otišli u selo Grguriće na dubrovačkoj teritoriji, gdje su im lokalni stanovnici pružili zaštitu.⁶⁰ Zbog ovog događaja, ljubinjski kadija Ahmed, imotski kadija Alija i mostarski kadija Ahmed, tražili su od dubrovačkog kneza da ispita ovaj slučaj, te da vrati zarobljenike i opljačkanu stoku.⁶¹

Optuživanje Dubrovčana za pomaganje uskocima nije prestajalo, pa je 1605. godine sam hercegovački sandžakbeg krenuo prema Slanom da ispita situaciju. Vlada iz Dubrovnika poslala je dvojicu poslanika koji su mu krenuli u susret noseći poklone. Sandžakbeg je napustio istragu i otišao prema Neretvi gdje su se također dešavali upadi uskoka. Opasnost za Dubrovčane nije prošla ni poslije toga, jer je ljubinjski kadija je sastavio dokument u kojem ih je optužio za saučesništvo. Mitom i poklonima i ta optužba je "zaboravljena".⁶²

Vjerovatno u cilju što bolje odbrane pred osmanskim vlastima, početkom juna 1605. godine, Vijeće umoljenih Dubrovačke republike obavijestilo je svoje poslanike u Beogradu i Carigradu o uskočkoj provali u Trebinje.⁶³ Krajem juna 1605. godine, oko 600 uskoka se iskrcalo u Slanom, na dubrovačkoj teritoriji, odakle su krenuli u pljačku po Hercegovini. Došli su do Trebinja gdje su uzeli veliki plijen. U povratku su opljačkali jednu osmansku karavanu koja je išla u Dubrovnik, nekoliko trgovaca pogubili, a ostale zarobili.⁶⁴ Nakon ovog napada Dubrovčani su se pobojali osmanske reakcije, pa su nakon povratka uskoka u Slano

⁵⁷ GHB, Turski dokumenti, knjiga 19, Muhimme defter, 124/ III, 783/I, 1014./1605, 133.

⁵⁸ L. Vojnović, *Dubrovnik i Osmansko carstvo*, 133.

⁵⁹ DAD, Acta Turcarum, C 8, 29 a.

⁶⁰ DAD, Acta Turcarum, B 79, 66 a.

⁶¹ DAD, Acta Turcarum, B 79, 67 a.

⁶² B. Hrabak, "Napadi senjskih uskoka...", 117.

⁶³ Toma Popović, *Dubrovačka arhivska građa o Beogradu (1593.-1606.)*, knjiga III, Beograd, 1986, 401. (dalje: T. Popović, *Dubrovačka arhivska građa...*)

⁶⁴ Grga Novak, *Naše more (razvitak moći i plovidbe na Jadranu)*, Split, 1927, 196.

sedmicu dana kasnije, javili pismom susjednim osmanskim vlastima o njihovom dolasku.⁶⁵ Ipak, reakcija sa osmanske strane nije izostala. Kao odgovor na uskočke upade sa dubrovačkog područja, vojnici iz tvrđave Novi su tokom 1605. godine provalili na dubrovačku teritoriju. Prema dubrovačkim žalbama na Porti, tom prilikom su Novljani opljačkali jedno selo, ubili šest žitelja i zarobili dva plemića.⁶⁶

U ovim sukobima Dubrovčani su pokušavali biti neutralni. Uskocima su dozvoljavali da upadaju u Osmansko carstvo preko dubrovačke teritorije, a Osmanlijama da ih tjeraju preko teritorija Dubrovačke republike. Ipak, na pojavu svake osmanske vojne jedinice u graničnom području dubrovačka vlada je slala vojsku na granicu, dok je prema senjskim uskocima bila jako popustljiva.⁶⁷ Zbog sumnji u dubrovačku saradnju sa uskocima, osmanski podanici iz Hercegovačkog sandžaka su tokom 1606. godine provjeravali dubrovačke granične tvrđave i vodili istrage. Dubrovački poslanici su se zbog toga žalili u Carigradu, pa je Porta poslala ferman u kojem je zabranila istrage na dubrovačkoj teritoriji.⁶⁸

Žalbe koje su dolazile iz Bosanskog ejaleta zbog pomaganja uskocima, Dubrovčani su rješavali mitom i poklonima. Plemićima koji su vodili pregovore zbog upada u Ljubinje na raspolaganju je bilo 2000 dukata na ime odštete. Velikom veziru koji je trebao da zaboravi na žalbe zbog upada u Trebinje, dato je 2000 talira. Poklone su trebali dobiti i Sulejman Ljubović, bosanski defterdar, u iznosu od 100 talira, te Portin čauš Mustafa, u iznosu od 80 talira.⁶⁹

Senjski uskoci su upadali u Hercegovački sandžak i 1610./11. godine. Zbog dokaza da su uskoci imali pomagače u Stonu i Slanom, štetu je pretrpjela dubrovačka prodaja soli u Neretvi. Na uskočke upade osmanski podanici su odgovarali upadima na dubrovačko područje. Uskoci su u junu 1610. godine pobili i neke dubrovačke trgovce, te zaplijenili dva broda koja su dolazila iz Ankone sa ukupnom vrijednosti oko 30 000 dukata.⁷⁰ Novljani su zbog ukupne situacije 1611. godine, poslali svog predstavnika u Trebinje sa zadatkom da odvraća karavane koje su išle u Dubrovnik po so, te da ih skreće u Herceg Novi.⁷¹ Upadi uskoka ugrožavali su i dubrovačke interese, pa je 25. aprila 1612. godine dubrovačka vlada naredila da se u Ston pošalju vojnici, oružje i potrebna municija. Iz

⁶⁵ B. Hrabak, "Napadi senjskih uskoka...", 118.

⁶⁶ GHB, Turski dokumenti, knjiga 19, Muhimme defter, 124/ III, 784/II, 1014./1605, 134.

⁶⁷ B. Hrabak, "Napadi senjskih uskoka...", 101.

⁶⁸ GHB, Turski dokumenti, knjiga 19, Muhimme defter, 124/ II, 747/I, 1014./1606, 56.

⁶⁹ B. Hrabak, "Napadi senjskih uskoka...", 127.

⁷⁰ Ibidem, 123-124.

⁷¹ Ibidem, 125.

Ureda za nabavku i prodaju žita uzeto je 1000 dukata za potrebe Stona, gdje se nalazila solana iz koje je so odvožena u Neretvu.⁷²

Zbog upada senjskih uskoka preko Dubrovnika u trebinjsku oblast, bosanski beglerbeg je 1613. godine iskazao ljutnju dubrovačkom poslaniku Bobaljeviću. Tražio je od njega da plati štetu ili će sa vojskom doći u Dubrovnik da uzme plijen. Zbog te situacije, čitavo Sarajevo je bilo neprijateljski raspoloženo prema Dubrovniku.⁷³ Na Porti je done-sena presuda da Dubrovčani moraju platiti 7340 srebrenjaka odštete za uskočki plijen iz Hercegovine. Nakon nekoliko mjeseci presuda je povučena, jer su se Dubrovčani uspjeli odbraniti od optužbi. Porta je tokom uskočkih upada redovno davala podršku Dubrovniku tvrdnja-ma da oni nisu krivi za uskočke napade. Iz Carigrada je naređivano lokalnim vlastima da Dubrovčane niko ne smije ugrožavati, te da im se vrate oteti podanici i ukradena roba.⁷⁴

Upadi stranih hajduka u Hercegovinu nisu u potpunosti prestali po-slije raseljavanja uskoka iz Senja 1617. godine. Godine 1631. ljubinj-ski kadija Hasib izdao je hudžet o pljačkaškom upadu uskoka iz Dalmacije.⁷⁵ Hajduci Milića Vujadinovića iz Dalmacije, tokom 1642. godine upadali su preko dubrovačke teritorije u Hercegovački sandžak. Dubrovački poslanici morali su dokazivati u Neretvi, Pljevljima, Novom i Carigra-du da ne pomažu Vujadinovića, a dubrovački trgovac soli u Neretvi je ispitivan povodom ove situacije.⁷⁶

Početak Kandijskog rata (1645.-1669.) intenzivirani su upadi hajdučkih odreda u Bosanski ejalet. Zbog upada hajduka iz Makarske u Hercegovinu, koji se desio krajem 1646. godine, Dubrovčani su se u strahu od osmanske odmazde žalili providuru u Zadru. Nakon pljačke, hajduci su se preko dubrovačkog Pelješca prebacili na Hvar sa velikim plijenom od oko 1000 glava stoke, 50 konja i znatnim brojem roblja. Dubrovčani su upozorili generalnog providura da postoji opasnost da Osmanlije napadnu Dubrovnik zbog toga. Dubrovačke žalbe nisu puno pomogle jer su hajduci ponovo napali Pelješac i Mljet u martu 1647. godine.⁷⁷

⁷² Lukša Beritić, "Stonske utvrde II", *Anali Historijskog instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (JAZU) u Dubrovniku* 4-5, Dubrovnik, 1955./56, 118.

⁷³ V. Vinaver, "Bosna i Dubrovnik...", 203.

⁷⁴ Vesna Miović, *Dubrovačka republika u spisima namjesnika Bosanskog ejaleta i Hercegovačkog sandžaka*, Dubrovnik, 2008, 116.

⁷⁵ DAD, Acta Turcarum, B 50, 2.

⁷⁶ Vuk Vinaver, "Milić Vujadinović i Mihaj Tomić", *Godišnjak Istorijskog društva Bosne i Hercegovine* 9, Sarajevo, 1958, 254.

⁷⁷ Radovan Samardžić, *Veliki vek Dubrovnika*, Beograd, 1962, 125.

SIGURNOSNE PRILIKE U ODNOSIMA HERCEGOVAČKOG SANDŽAKA I DUBROVAČKE REPUBLIKE

Očuvanje sigurnosti bila je jedna od najvažnijih obaveza nosioca vlasti u pograničnim pokrajinama Osmanskog carstva. S obzirom na to da je granica Bosanskog ejaleta u XVII stoljeću, dobrim dijelom bila i granica Osmanskog carstva, ulagani su dodatni naponi kako bi se očuvale povoljne prilike u pograničnom području.

Zbog frekventnih diplomatskih i privrednih veza sa Dubrovnikom, u Hercegovačkom sandžaku koji se graničio sa Dubrovačkom republikom, bili su česti nesporazumi između žitelja dvije zemlje. Neki od tih problema morali su se rješavati i na bosanskom Divanu. Zbog loše sigurnosne situacije, Vijeće umoljenih je 5. juna 1600. godine odredilo 30 vojnika da prate dubrovačke poslanike koji su nosili harač kroz Hercegovački sandžak.⁷⁸ U jednom fermanu sultana Murata IV (1623.-1640.) naređuje se lokalnim vlastima da dubrovačkim trgovcima u slučaju potrebe, stave na raspolaganje oružanu pratnju. Sa gotovo svakom dubrovačkom karavanom išao je jedan janičar (ili neko drugo vojno lice), kao garant sigurnosti i posrednik između karavane i lokalnih osmanskih vlasti.⁷⁹

Dubrovačka vlada je u cilju smanjivanja incidenata branila svojim podanicima da se zadužuju i služe kod Osmanlija, ali i da uzimaju zemlju na obradu.⁸⁰ Ni u Dubrovačkoj republici sigurnosna situacija tokom prve polovine XVII stoljeća nije bila na zavidnom nivou. Gotovo da nije bilo dana da neko nije bio premlaćen, verbalno ili fizički napadnut, ranjen ili ubijen. Godine 1601. na teritoriji Republike desilo se osam ubistava. Jedno od tih ubistava imalo je i diplomatske konotacije sa Hercegovačkim sandžakom, jer je neki Mahmud Hercegovac na granici ubio čobana Jurišu Nikolića. Tuče su bile česte, pa je 1608. godine jedan osmanski podanik iz Bosne pretučen, dok je kupovao naočale od trgovca u radnji. Tokom marta 1629. godine, dvadeset osmanskih podanika tuklo je jednog Mlečanina.⁸¹

Krajem 1621. godine, bosanski beglerbeg Mehmed-paša zahtijevao je da Dubrovčani pronađu i kazne krivce koji su pretukli jednog spahiju na putu prema Mostaru.⁸² Kod gabelskog kadije je 1623. godine vođen postupak protiv Dubrovčana Ivana Petrovića, Pavla Kolarića i drugih.

⁷⁸ T. Popović, *Dubrovačka arhivska građa...*, 188.

⁷⁹ S. Dimitrijević, *Dubrovački karavani...*, 83.

⁸⁰ V. Vinaver, "Bosna i Dubrovnik...", 217.

⁸¹ V. Vinaver, "Dubrovačka nova ekonomska politika...", 445-446.

⁸² Derviš M. Korkut, "Nešto o turskim dokumentima Arhiva dubrovačkog", *Glasnik Zemaljskog muzeja BiH XL*, Sarajevo, 1928, 156.

Oni su optuženi za ubistvo osmanskog podanika Ivana kod mjesta Gomile.⁸³ Ljubinjski kadija Mustafa obavijestio je dubrovačku vladu 1625. godine o pljački koja se desila na području njegovog kadiluka. Pavle, sin Stipanov, iz Konavala, opljačkao je kuću Ibrahima, sina Abdullahovog, iz sela Grablje kod Ljubinja, te mu oteo vola.⁸⁴ Godine 1628. hercegovački sandžakbeg Mehmed-beg obavijestio je Portu o ubistvu osmanskog podanika od strane dubrovačkog vojnika u Gabeli. Tom prilikom, Petar- vojnik dubrovačkog trgovca soli, ubio je osmanskog podanika Luku.⁸⁵ Godine 1630. pratnja dubrovačkog poslanika napala je jednog osmanskog podanika u Novom Pazaru.⁸⁶ U ljeto 1632. godine, desilo se ubistvo jednog janičara na području Dubrovačke republike.⁸⁷

Ni dubrovačka vlada nije prezala od ubistava osmanskih podanika da bi zastrašila i uklonila osobe koje su smetale dubrovačkim interesima. Da ne bi ugrozili svoje pozicije, Dubrovčani su naručivali ubistva koja su vršena preko osmanskih podanika. U jednom pismu upućenom u Novi Pazar, u vrijeme zadržavanja trgovačkih tovara sa kožama zbog nove takse (1627.-1629.), dubrovačka vlada izražavala je zabrinutost da bi se zadržavanje robe moglo ponavljati svake godine ako ne budu kažnjeni oni koji to podržavaju. Vlada sugerše da se nastoji da neka tri lica “sa vlašću koju imaju, pogube one koji čine ova zadržavanja”, ili bar njihovog kolovođu po imenu “*Mechiaua Ragouaz*”.⁸⁸ U drugom slučaju, gdje se radilo o ubistvu jednog dubrovačkog trgovca koje je izvršio neki janičar, Vijeće umoljenih je izglasalo da se janičarskom agi u Novom ponudi 40 talira za ubistvo spomenutog janičara.⁸⁹ Godine 1645. jedan osmanski podanik trebao je biti ubijen otrovom koji bi spremili dubrovački ljekari.⁹⁰

Dubrovačka vlada je pokušavala svoje interese ostvarivati i tako što je podsticala na pobune lokalno stanovništvo koje je živjelo od dubrovačkih karavana. U pismu od 28. avgusta 1628. godine, upućenom Tomašu Latinčiću u Novi Pazar, govori se o pokušaju da se preko kramara (organizatora karavanskog transporta) izazove nezadovoljstvo i pobuna lokalnog stanovništva, koja bi išla u prilog dubrovačkim interesima. Od Latinčića se tražilo da tajno uvjeri kramare da počnu da se bune zbog nezakonitosti u karavanskom saobraćaju.⁹¹

⁸³ Arhiv HNK, Acta Turcarum, OZ-DK 12/600.

⁸⁴ DAD, Acta Turcarum, 1201.

⁸⁵ DAD, Acta et Diplomata, 7/2.1., sv. 16, br. 800 (K, 326).

⁸⁶ GHB, A-3548/ TO.

⁸⁷ DAD, Acta Turcarum, B 12, 38.

⁸⁸ S. Dimitrijević, *Dubrovački karavani...*, 137.

⁸⁹ Ibidem, 137.

⁹⁰ V. Vinaver, “Dubrovačka nova ekonomska politika...”, 446.

⁹¹ S. Dimitrijević, *Dubrovački karavani...*, 137.

Dubrovčanima je tokom XVII stoljeća bilo posebno problematično održavati dobre odnose sa stanovnicima Novog, koji su željeli da povećaju trgovački obim svoje luke na račun Dubrovnika.⁹² Godine 1618. poslan je ferman novskom kadiji, u kojem je Novljanima naređeno da ne smiju napadati dubrovačku teritoriju, brodove i imovinu.⁹³ Sličan ferman poslan je i 1623. godine.⁹⁴ Odnosi između Novljana i Dubrovčana su bili posebno loši između 1630. i 1640. godine, pa je iz tog perioda sačuvano mnogo žalbi. Dubrovačka vlada je čak zabranila svojim podanicima da služe u Novom. Ubistva i zločini dešavali su se na obje strane. Dubrovčani nisu puno marili za poštovanje prema Osmanlijama u svojoj zemlji, a osmanski podanici smatrali su Dubrovčane strancima koji od njih izvlače korist.⁹⁵

Na pritužbu Dubrovčana 1630. godine, ljubinjski kadija Ishak obavijestio je Portu da je Alija Ibrahimović iz tvrđave Novi, sa još nekim licima, napao dubrovačko selo Vitaljinu. Tom prilikom, Novljani su ubili i ranili nekoliko žitelja sela, te im opljačkali hranu i stoku.⁹⁶ U januaru 1636. godine, izdat je ferman zbog toga što je jedan član posade tvrđave Risan, sa još nekim licima, upao u dubrovačka sela, te oteo 800 grla sitne i krupne stoke. Fermanom je naređeno da se stoka vrati, a da u slučaju ponavljanja prekršaja krivci budu kažnjeni.⁹⁷ Novljani Šaban-aga i njegovi sinovi Alija i Kurt, sa još nekim licima, napali su dubrovačko selo Vitaljinu 1638. godine, te opljačkali stoku. Spomenuti Kurt je napao i dubrovačke trgovce u hanu u Gacku, te im opljačkao robu. Hercegovačkom sandžakbegu Nuh-paši je u avgustu 1638. godine naređeno njihovo hapšenje.⁹⁸ Pod izgovorom da je stavljen *jasak* (zabrana) na trgovinu, neki vojnici iz tvrđave Novi pljačkali su dubrovačke trgovce tokom 1639. godine.⁹⁹

Početak Kandijskog rata (1645.-1669.) povećala se nesigurnost na putevima. Godine 1646. neki vojnici iz tvrđave Novi opljačkali su robu dubrovačkih trgovaca koja je dolazila iz Beograda, Sofije i Sarajeva. Početkom 1646. godine, dubrovačkom trgovcu Dživi Belisavčiću, koji je išao iz Sofije prema Dubrovniku, opljačkana je trgovačka roba i dva tovara sahtijana. Njega su opljačkali Novljani Karađoz-zade Mehmed i Selim, jer ih je ranije Belisavčić tužio. Novljanin Omer Jusufagić (Jusuf

⁹² V. Vinaver, "Bosna i Dubrovnik...", 217.

⁹³ DAD, Acta et Diplomata, 7/2.1., sv. 14, br. 677 (K, 222 b).

⁹⁴ DAD, Acta et Diplomata, 7/2.1., sv. 15, br. 728 (K, 222 c).

⁹⁵ V. Vinaver, "Bosna i Dubrovnik...", 217.

⁹⁶ Arhiv HNK, Acta Turcarum, OZ-DK 13/611.

⁹⁷ D. Bojanić, *Sultanska akta...*, 94.

⁹⁸ Ibidem, 98.

⁹⁹ Ibidem, 103.

Aga-zade) oteo je od dubrovačkih trgovaca dva tovara voska, četiri tovara kože i šesnaest tovara sahtijana.¹⁰⁰ U ljeto 1646. godine, oko 200 vojnika iz Novog opljačkalo je dubrovačko selo Vitaljinu.¹⁰¹ Godine 1648. Novljani su opljačkali i zarobili dubrovačku karavanu koja je išla iz Dubrovnika u Sofiju.¹⁰²

Osmanske vlasti pokušavale su zaštititi trgovce. Godine 1650. bosanski valija Mehmed-paša je naredio kadiji Novog i agama novske tvrđave da zaštite dubrovačke trgovce, te da od njih ništa ne traže kada putuju kroz njihovo područje.¹⁰³ Pokušaji vlasti da omoguće sigurnost na putevima, nisu urodili plodom. Tokom 1650. godine, u Ljubinju je zarobljena jedna dubrovačka karavana u kojoj je bila uglavnom jevrejska roba. Dubrovačka vlada je krajem avgusta te godine odlučila da u Ljubinje pošalje izaslanika koji bi pregovarao o oslobađanju karavane.¹⁰⁴ Godine 1651. Novljanin Hasan-aga sa svojim drugovima je napao i opljačkao dubrovačku karavanu kod Bileće. Dubrovčani su se žalili Porti, pa je hercegovačkom sandžakbegu naredeno da se pobrine da se oteta roba vrati.¹⁰⁵

STRANI OBAVJEŠTAJCI I ZAVJERE PROTIV OSMANSKE VLASTI

Na stanje sigurnosti u Bosanskom ejaletu znatan uticaj imali su vanjski faktori, koji su svojim zavjereničkim planovima i aktivnostima pokušavali destabilizirati osmansku vlast u jugoistočnoj Evropi. Krajem XVI i početkom XVII stoljeća, Evropa je budno pratila unutrašnje i vanjske probleme Osmanskog carstva, a na evropskim dvorovima kovali su se planovi o rušenju osmanske vlasti na Balkanu. Početkom XVII stoljeća, pape Klement VIII (1592.-1605.) i Pavle V (1605.-1621.) aktivno su radili na ujedinjenju evropskih zemalja protiv Osmanlija.¹⁰⁶ Papa Klement VIII je kao protivnik Osmanskog carstva slao svoje izaslanike, pored evropskih zemalja, u Egipat i Liban.¹⁰⁷

Osmansko-habsburški sukob, tzv. Dugi rat koji je trajao od 1593. do 1606. godine, bio je idealna prilika za formiranje saveza protiv

¹⁰⁰ D. Bojanić, *Sultanska akta...*, 161-162.

¹⁰¹ Ibidem, 164.

¹⁰² DAD, Acta Turcarum, 4401 ab.

¹⁰³ Arhiv HNK, Acta Turcarum, OZ-DK 14/677.

¹⁰⁴ Jorjo Tadić, *Jevreji u Dubrovniku do polovine XVII stoljeća*, Sarajevo, 1937, 190.

¹⁰⁵ L. Vojnović, *Dubrovnik i Osmansko carstvo*, 163.

¹⁰⁶ Jovan Radonić, *Rimska kurija i južnoslovenske zemlje od XVI do XIX veka*, Beograd, 1950, 12. (dalje: J. Radonić, *Rimska kurija...*).

¹⁰⁷ Vasilj Popović, *Istočno pitanje*, Sarajevo, 1965, 63.

Osmanlija. Prema planovima iz Rima, u protuosmanski savez trebali su ući: španski kralj Filip III, austrijski nadvojvoda Ferdinand i savojski vojvoda Karlo Emanuel I. U Dubrovniku su se širile informacije da se evropski saveznici spremaju za napad na Osmansko carstvo iz pravca Štajerske i Hrvatske, Albanije, te preko teritorije Dubrovačke republike u Hercegovinu. U ovom periodu i neki Dubrovčani- poput fra Tome Ursina jako bliskog Rimu, učestvovali su u zavjerama protiv Osmanskog carstva.¹⁰⁸ Na podizanju ustanka u evropskim osmanskim pokrajinama aktivno je radio i dubrovački franjevac Dominik Andrijašević, koji je u to vrijeme često boravio na dvoru nadvojvode Ferdinanda u Gracu.¹⁰⁹ On je 1604. godine nadvojvodi Ferdinandu predlagao da zajedno sa Špancima napadne i oslobodi zemlje Balkana od Osmanlija. Njegov prijedlog u Gracu nije primljen.¹¹⁰

Mnoge obavještajne aktivnosti protiv osmanske vlasti išle su preko Dubrovačke republike. Zbog svojih veza sa Osmanskim carstvom, Dubrovnik je bio pogodan za špijuniranje Osmanlija, kao i za ispitivanje prilika u Italiji, pa čak i u Španiji.¹¹¹ Dubrovačka vlada se držala politički neutralno, dok su kroz Dubrovnik prolazili razni zavjerenici i obavještajci, pa čak u njemu održavali i svoje sastanke. Neki su se strani eksponenti i duže zadržavali u Dubrovniku. U tom smislu, jezuit Aleksandar Komulović iz Splita boravio je u Dubrovniku od 1604. do 1608. godine.¹¹² U toku 1603. godine, u Dubrovniku je boravio Julije de Kortis, koji je u ime vojvode od Nevera radio na dizanju ustanka u Bosni.¹¹³ Krajem 1606. godine, Španci su preko svojih agenata u Dubrovniku radili na pripremi zauzimanja Kotora, a u Napulju se stvarao plan za akciju prema Hercegovini.¹¹⁴

Nakon potpisivanja Žitvanskog mira sa Habzburškom monarhijom 1606. godine, Osmansko carstvo je ušlo u dugi period relativne stabilnosti i mira sa evropskim zemljama. Takvo stanje će trajati sve do početka Kandijskog rata 1645. godine. Zbog jačanja Perzije pod šahom Abbasom (1587.-1639.), sultani Ahmed I (1603.-1617.) i Murat IV (1623.-1640.) vodili su ratove na Istoku. S druge strane, u Evropi je tokom prve polovine XVII stoljeća trajao "Tridesetogodišnji rat" (1618.-1648.).

¹⁰⁸ Milan Prelog, *Povijest Bosne u doba osmanlijske vlade, I dio (1463-1739.)*, Naklada J. Studničke i druga, Sarajevo, 81.

¹⁰⁹ J. Radonić, *Rimska kurija...*, 13.

¹¹⁰ G. Stanojević, *Jugoslovenske zemlje...*, 123.

¹¹¹ Vinko Foretić, *Povijest Dubrovnika do 1808.*, II tom, Zagreb, 1980, 9.

¹¹² *Ibidem*, 73.

¹¹³ G. Stanojević, *Jugoslovenske zemlje...*, 122.

¹¹⁴ *Ibidem*, 127.

Zavjere i špijunaža dešavale su se tokom cijele prve polovine XVII stoljeća. Godine 1612. dubrovački Senat je otkrio zavjereničke planove nekih dubrovačkih plemića pod vodstvom Marina Restija, koji su kovani sa savojskim vojvodom Karlom Emanuelom I (1580.-1630.) Zavjerenici su planirali da savojski vojvoda zauzme Dubrovačku republiku, pa onda nastavi oslobađanje prostora Bosne i Hercegovine, te Albanije.¹¹⁵ Jedan od zavjerenika- plemić Jaketa Resti, smatrao je kako bi dogovor sa Karlom Emanuelom koristio Dubrovniku. Po njegovom razmišljanju, Dubrovčani ne bi više strahovali od Osmanlija i plaćali im danak, a Dubrovačka republika bi se proširila na račun Hercegovine.¹¹⁶ U januaru 1624. godine, francuski diplomata Luj Žedoan odsjeo je kod jednog dubrovačkog trgovca za vrijeme svog boravka u Beogradu. Tada je na stolu tog trgovca našao dešifrovana pisma iz kojih se vidjelo da je taj Dubrovčanin umiješan u neku zavjeru, sa ciljem organiziranja pobune protiv Osmanlija koja je trebala da počne u Bosni i Srbiji.¹¹⁷

Međunarodna pozicija Dubrovačke republike značajno je utjecala na to da Dubrovnik postane važan obavještajni centar kroz koji su cirkulisale informacije i obavještajci iz cijele Evrope. Preko dubrovačke teritorije strani špijuni prelazili su i na osmansko tlo. Da je Porta bila svjesna te činjenice, svjedoče i fermani u kojima se bosanskim valijama naređuje da prate kretanje dubrovačkih poslanika jer su uz njih strani agenti.¹¹⁸ Zbog svoje trgovačke i pomorske vještine, Dubrovčani su imali pristup gotovo svim značajnijim sredozemnim lukama. To im je omogućavalo pristup mnogim informacijama i vijestima iz raznih dijelova Evrope. Te informacije skupljali su i slali u Dubrovnik ako bi procijenili da mogu koristiti vlastima. Podaci koje su slali i nisu morali biti vrhunski tajna, nego nekad i samo ono što su pričali ljudi u nekoj luci ili što je mogao vidjeti svako ko se na tom mjestu u to vrijeme nalazio.¹¹⁹ Na primjer, 1635. godine, dubrovački poslanici su pisali svojoj vladi iz Carigrada da je Porta zabranila upotrebu vina čak i za strane poslanike, te da su zatvorene sve krčme i kafane u Carigradu.¹²⁰

¹¹⁵ L. Vojnović, *Istorija Dubrovačke Republike*, 212.

¹¹⁶ Ibidem, 217.

¹¹⁷ Midhat Šamić, *Francuski putnici u Bosni na pragu XIX stoljeća*, Sarajevo, 1966, 34. (dalje: M. Šamić, *Francuski putnici...*).

¹¹⁸ Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istambulu*, Dubrovnik, 2003, 136. (dalje: V. Miović, *Dubrovačka diplomacija...*).

¹¹⁹ Vesna Miović, *Mudrost na razmeđu- zgode iz vremena Dubrovačke republike i Osmanskog carstva*, Dubrovnik, 2011, 34. (dalje: V. Miović, *Mudrost na razmeđu...*).

¹²⁰ Vuk Vinaver, "Prilog istoriji kafe u jugoslovenskim zemljama", *Istorijski časopis* 14-15, Istorijski institut u Beogradu, Beograd, 1966, 333.

Osmanski sultani podsticali su Dubrovčane da im skupljaju informacije, te im davali fermane s potvrdoma o primljenim vijestima i očekivanjima novih. Tokom avgusta 1611. godine, u dubrovačke vode uplovio je jedan brod koji je poslao vojvoda Mantove. Na brodu je navodno bilo naoružanje za pobunjenike protiv osmanske vlasti. Dubrovčani su požurili da jave Osmanlijama o opasnosti koja im prijete, te im saopćili imena glavnih zavjerenika u Herceg Novom, Risnu i Budvi.¹²¹ Godine 1619. veliki vezir je ispitivao dubrovačke poslanike o jačini španske, italijanske, francuske i flandrijske flote.¹²² Informacije koje su davali, omogućavale su Dubrovčanima da steknu i određenu korist, odnosno da utiču na neke odluke Porte. Kada je 1655. godine veliki vezir odbio dati dozvolu za kupovinu žitarica, Dubrovčani su mu ponudili informacije o kretanju francuske flote.¹²³ S druge strane, Dubrovčani su slali podatke o Osmanlijama po Evropi. I Osmanlije i evropske zemlje znale su za njihovu dvostruku špijunažu. Sankcija zbog toga nije bilo i sve je ostajalo samo na prijetnjama, jer su svim stranama koristile dubrovačke obavještajne aktivnosti.¹²⁴ Godine 1647. mletački generalni providur Lunardo Foscolo otkazao je ofanzivu u Albaniji, pozivajući se na informaciju da su za nju doznali Dubrovčani koji će o tome obavijestiti Osmanlije.¹²⁵

Dubrovački poslanici i agenti obavještavali su svoju vladu o sigurnosnim prilikama u Bosanskom ejaletu, kao i na cijeloj trasi carigradskog druma koji je bio od najvećeg privrednog značaja za Dubrovnik. Poslanici su 1623. godine pisali iz Toplice, da je u tom mjestu ubijen i opljačkan neki muslimanski trgovac iz Sofije koji je putovao u Split.¹²⁶ Dubrovački poslanik Pjer Sorkočević javljao je u Dubrovnik 17. aprila 1632. godine o sukobima porodica Ljubović iz Nevesinja i Šabanovića iz Novog, te poginulima na obje strane.¹²⁷ Jedan dubrovački poslanik pisao je 1635. godine, da je u Novom Pazaru na putu prema Prokuplju uzeo pratnju od 25-30 ljudi jer je prijete opasnost od razbojnika na tom putu.¹²⁸ Dubrovački agenti javljali su svojoj vladi u junu 1637. godine da su svi putni pravci ugroženi, te da vlada nered zbog pobune Albanaca.

¹²¹ G. Stanojević, *Jugoslovenske zemlje...*, 141.

¹²² V. Miović, *Dubrovačka diplomacija...*, 137.

¹²³ V. Miović, *Mudrost na razmeđu...*, 34.

¹²⁴ Ibidem, 86.

¹²⁵ Lovro Kunčević, "Dubrovačka slika Venecije i venecijanska slika Dubrovnika u ranom novom vijeku", *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (HAZU) u Dubrovniku* 50, Dubrovnik, 2012, 33.

¹²⁶ S. Dimitrijević, *Dubrovački karavani...*, 77.

¹²⁷ V. Skarić, "Podaci za historiju Hercegovine...", 213.

¹²⁸ S. Dimitrijević, *Dubrovački karavani...*, 69.

Informisali su vladu da putnici i trgovci danima čekaju da se sigurnosna situacija smiri kako bi mogli nastaviti putovanje.¹²⁹ Godine 1638. javljali su dubrovački poslanici iz Novog Pazara, da su na tom području vidjeli hajdučku skupinu od oko 30 ljudi.¹³⁰

Dubrovački agenti su posebno bili revnosni u informisanju svoje vlade o pojavi epidemija u Osmanskom carstvu. To je bilo i razumljivo obzirom na veliku povezanost i svakodnevni kontakt osmanskih i dubrovačkih podanika. Dubrovački poslanici donosili su vijesti o zarazama u evropskom dijelu Osmanskog carstva, a u Dubrovniku su vlasti provodile kontrole svakog putnika i robe koja je dolazila sa Istoka. U XVII stoljeću italijanske države često su zabranjivale dubrovačkim brodovima slobodno trgovanje po Jadranu, navodeći kao razlog pojavu epidemija u osmanskim evropskim pokrajinama. Dubrovčani su se morali braniti dokazujući vlastima u Veneciji, Rimu, Ankoni, Zadru, Napulju, da su te odluke neutemeljene jer u ogromnom Osmanskom carstvu stalno negdje haraju zaraze.¹³¹ Mlečani su najviše po Ankoni širili vijesti kako dubrovački putnici raznose kugu koja se pojavila u Osmanskom carstvu.¹³²

Dubrovački agenti su javljali o epidemijama u Bosanskom ejaletu 1611.¹³³ i 1612. godine.¹³⁴ U oktobru 1615. godine dubrovački agenti javljali su o epidemiji varirole u Sarajevu.¹³⁵ Po dubrovačkim izvještajima kuga se pojavljivala u Bosni tokom 1619. godine.¹³⁶ U julu 1622. godine, Dubrovčani su od svog povjerenika iz Sarajeva dobili informacije o pojavi kuge u Sarajevu.¹³⁷ Iz dubrovačkih dokumenata saznajemo o kugi na području kadiluka Ljubinje tokom 1631. godine.¹³⁸ Agenti iz Sarajeva i Novog Pazara javljali su o pojavi kuge 1637./38. i 1640. godine. Godine 1643. dubrovački poslanici su javljali o epidemiji kuge u Foči.¹³⁹ Tokom 1647. godine, kuga je harala u Novom, Trebinju, Mostaru, Bileći, Nere-

¹²⁹ B. Hrabak, "Haramije, odmetnici i ustanici...", 6.

¹³⁰ S. Dimitrijević, *Dubrovački karavani...*, 68.

¹³¹ Đuro Orlić, *Dubrovačke vijesti o epidemijama u Bosni i Hercegovini u XVII vijeku*, Naučno društvo NR BiH, Sarajevo, 1956, 47. (dalje: Đ. Orlić, *Dubrovačke vijesti...*).

¹³² Bogumil Hrabak, "Kužne rednje u Bosni i Hercegovini 1463- 1800.", *Istorijski zbornik*. 2, Banja Luka, 1981, 15. (dalje: B. Hrabak, "Kužne rednje...").

¹³³ Ibidem, 14.

¹³⁴ Đ. Orlić, *Dubrovačke vijesti...*, 49.

¹³⁵ Ibidem, 50.

¹³⁶ Ibidem, 51.

¹³⁷ B. Hrabak, "Kužne rednje...", 16.

¹³⁸ DAD, Acta Turcarum, C 8, 46 a.

¹³⁹ Đ. Orlić, *Dubrovačke vijesti...*, 53.

tvi i većem dijelu Hercegovine.¹⁴⁰ Informacije o epidemijama 1647./48. davao je dubrovački agent u Novom- Miho Kuveljić.¹⁴¹

Tokom prve polovine XVII stoljeća, kroz Bosanski ejalet je prošao veliki broj evropskih diplomata i putopisaca koji su u svojim izvještajima ostavili vrijedne podatke. Nema nikakve sumnje da su ti strani putnici svojim matičnim zemljama donosili važne informacije o stanju u Osmanskom carstvu. U vremenu kada su vijesti putovale danima, pa i mjesecima, njihovi izvještaji i zapažanja bili su od ogromnog značaja. Diplomatski predstavnici i poslanici, baš kao i danas, imali su zadatak da budu “oči i uši” svojih država.

Tokom prve polovine XVII stoljeća Bosnu su najčešće pohodili francuski diplomati i putopisci. Pa je tako u avgustu 1611. godine, kroz Bosanski ejalet prošao baron Sansi, francuski poslanik u Istanbulu. Njegov sekretar Lefevr zabilježio je neke detalje sa tog putovanja.¹⁴² Početkom januara 1624. godine u Sarajevu je boravio francuski diplomata Luj Žedoan. On je preko Bosanskog ejaleta išao prema Halepu, gdje je bio postavljen za konzula.¹⁴³ Iz Pariza je došao u Sarajevo preko Venecije, Splita, Klisa, Duvna i Konjica.¹⁴⁴ Godine 1626. preko Venecije i Dubrovnika, u Bosnu je doputovao francuski poslanik baron Luj Dehej de Kormanen.¹⁴⁵ Godine 1658. preko dubrovačke luke u Bosanski ejalet su doputovali Francuzi Quiclet (Kikle)¹⁴⁶ i Pouillet (Pule).¹⁴⁷

Posredstvom stranih putnika iz prve polovine XVII stoljeća, izvještaji o stanju u Bosni i Osmanskom carstvu, stizali su do pape, austrijskog vladara, pa i do daleke Engleske. U novembru 1612. godine, kroz Bosanski ejalet je putovao jezuit Bartolomej Kašić, Dalmatinac koji

¹⁴⁰ B. Hrabak, “Kužne rednje...”, 18.

¹⁴¹ Đ. Orlić, *Dubrovačke vijesti...*, 54.

¹⁴² Vjekoslav Jelavić, “Kratki francuski putopis kroz Hercegovinu i Novopazarški sandžak iz godine 1611.”, *Glasnik Zemaljskog muzeja BiH* XIX, Sarajevo, 1907, 472.

¹⁴³ Midhat Šamić, “Sarajevo i život u njemu početkom XIX stoljeća prema zabilješkama nekih francuskih putnika”, *Prilozi za proučavanje istorije Sarajeva*, knjiga I, Sarajevo, 1963, 102.

¹⁴⁴ M. Šamić, *Francuski putnici...*, 32.

¹⁴⁵ Radovan Samardžić, *Beograd i Srbija u spisima francuskih savremenika XVI- XVII vek*, Beograd, 1961, 64.

¹⁴⁶ Vidi: Ćiro Truhelka, “Opis Dubrovnika i Bosne iz godine 1658.”, *Glasnik Zemaljskog muzeja BiH* XVII, Sarajevo, 1905.

¹⁴⁷ Vidi: Vjekoslav Jelavić, “Doživljaji Francuza Pouilleta na putu kroz Dubrovnik i Bosnu (godine 1658.)”, *Glasnik Zemaljskog muzeja BiH* XX, Sarajevo, 1908.

je živio u Dubrovniku, sa još dvojicom misionara – Stjepanom Šinijem i Šimunom Martkovićem. Odjeveni kao dubrovački trgovci, oni su iz Dubrovnika, preko Bosanskog ejaleta, išli prema Beogradu.¹⁴⁸ Po povratku sa tog putovanja, Kašić je 1614. godine podnio neke prijedloge papi Pavlu V (1605.-1621.) vezano za odnose sa Osmanlijama. Kašić je predlagao papi da imenuje svoga stalnog predstavnika na Porti, kako bi osigurao opstanak katolika u evropskom dijelu Osmanske imperije.¹⁴⁹ Splitsanin Atanasije Grgičević je 1628. godine podnio izvještaj caru Ferdinandu II Habsburškom o svom putovanju po Bosanskom ejaletu.¹⁵⁰ Slikovit opis Sarajeva iz tog vremena dao je i Robert Stenhopes, na osnovu pričanja viteza Henrika Blanta, koji je u ljeto 1634. godine u Sarajevu boravio tri dana.¹⁵¹

Bez obzira na relativni mir koji je vladao na evropskim granicama Osmanskog carstva tokom prve polovine XVII stoljeća, stanje sigurnosti u Hercegovačkom sandžaku nije bilo na zadovoljavajućem nivou. Zbog toga što se nalazio na granici Osmanskog carstva, Hercegovački sandžak bio je na udaru mnogih vanjskih faktora (oružani upadi, strani obavještajci, zavjerenici) koji su pokušavali destabilizirati osmansku vlast na Balkanu. To se posebno dešavalo tokom Dugog (1593.-1606.) i Kandijskog rata (1645.-1669.). Tokom prve dvije decenije XVII stoljeća, Hercegovina je strahovala od upada uskoka iz Senja, a do početka Kandijskog rata 1645. godine, bilo je još slučajeva oružanih upada sa druge strane granice. Uz vanjske faktore, na stanje sigurnosti utjecali su i unutrašnji problemi: opadanje discipline kod osmanskih činovnika i vojske, financijske poteškoće, te porast hajdučije. Osmanske vlasti su tokom ovog perioda aktivno vodile borbu protiv hajduka, te pokušavale zaštititi stanovništvo, trgovce i putnike od njihovog nasilja. Frekventne veze Hercegovine i Dubrovnika proizvodile su i nesuglasice, pa je bilo slučajeva raznih krivičnih djela (ubistava, pljački, tuča, prevara) koji su utjecali na međusobne diplomatske i privredne odnose.

¹⁴⁸ F. Milobar, "Dva savremena izvještaja...", 256.

¹⁴⁹ J. Radonić, *Rimska kurija...*, 17.

¹⁵⁰ Ibrahim Karabegović, "Sarajevo u očima stranih putopisaca od polovine 16. do kraja 17. stoljeća", u: *Prilozi historiji Sarajeva*, radovi sa simpozija "Pola milenija Sarajeva", održanog 19.-21. marta 1993. godine, IIS i OIS, Sarajevo, 1997, 234.

¹⁵¹ *Ibidem*, 234.

THE SECURITY SITUATION IN THE SANCAK OF THE
HERZEGOVINA DURING THE FIRST HALF OF THE
SEVENTEENTH CENTURY

Summary

This article provides information and overview of the security situation in the Sancak of the Herzegovina during the first half of 17th century. The paper provides data about the general situation in the Herzegovina during the period.

Attention is paid to the *Hayduk* and *Uskok* raids which took place in the territory of the Herzegovina and wider as well as to the dangers encountered along the Herzegovinian roads. Also, the diplomatic tensions, criminal deeds and border conflicts between Dubrovnik and the Herzegovina. Last but not least, function of the information collecting services is touched upon as well as the character of information they used to collect.

Key words: Sancak of Herzegovina, Bosnian Eyalet, 17th century, security situation, Dubrovnik Republic, the hajduks, the uskoks of Senj, spying.